

Сметанюк В.Б. Направления сообщений и судебных повесток на электронные адреса сторон в гражданском судопроизводстве.

В статье проанализированы законодательство регулирующее порядок направления судебных повесток и уведомлений, их способы доставки. В целях надлежащего уведомления лиц о времени и месте судебного заседания предлагается законодательно закрепить порядок направления сообщений и судебных повесток на электронные адреса сторон в гражданском судопроизводстве.

Ключевые слова: надлежащее уведомление, судебные сообщения и вызовы, расписка о вручении, электронная судебная повестка.

Smetanyuk V. The directing of messages and judicial summons on the e-mail accounts of the parties in the civil proceeding.

The legislation that regulates the order direction of the judicial summons and messages, their methods of delivery are analyzed in the article. By way of proper messaging people about time and place of the session, it is proposed to legislate the order of directing the messages and summons on the e-mail accounts of the parties in the civil proceeding.

The key words: the proper message, the judicial messages and summons, acknowledgement of service, electronic summons.

Ставнича І.М.

ВІДПОВІДНІСТЬ ВНУТРІШНЬОЇ ВОЛІ ТА ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ПРИ УКЛАДЕННІ ДОГОВОРУ

УДК 347.441.14

Актуальність теми. У цивільному обороті будь-які особи повинні мати юридикотехнічні можливості врегульовувати суспільні відносини таким чином, щоб забезпечити свій законний інтерес та не порушити права інших осіб. Як наслідок, без належних юридичних конструкцій, що забезпечують ефективне регулювання та захист цивільних прав, система регулювання та охорона цивільних прав не має суспільної цінності.

За таких умов важливо забезпечити потенційних учасників цивільно-правового обороту необхідною правовою доктриною. Така поінформованість сприятиме чіткому усвідомленню кожною особою своїх прав, обов'язків та переваг, які надає цивілізована цивільно-правова система.

Метою статті є дослідження проблеми співвідношення внутрішньої волі та волевиявлення учасників при укладенні договору.

Ступінь наукової розробки проблеми. Окремі питання даної проблеми досліджували Луць В.В., Брагінський М.І., Халфіна Р.О., Рабінович Н.В., Бервено С.М., Дзера О.В., Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А.

Виклад основного матеріалу. Поняття «договір» вживається в декількох значеннях. Насамперед, договір належить до юридичних фактів, на основі яких виникають зобов'язання. Відповідно до ч.2 ст.11 і ч.2 ст.509 ЦК України

зобов'язання виникають із договорів та інших правочинів, передбачених законом, а також із договорів та інших правочинів, які хоч і не передбачені законом, проте й не суперечать йому. Договір є дво- чи багатостороннім правочинном, тобто погодженою дією двох або більше сторін (ч.4 ст.202 ЦК). Відповідно до ч.1 ст.626 ЦК договором визнається домовленість двох чи більше осіб, спрямована на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків. Тут терміну «домовленість» надається властиве йому значення як погодженому волевиявленню двох чи більше осіб. [8]

Отже, договір врегульовує суспільні відносини. При цьому, суспільні відносини, які регулюються не втрачають свого фактичного змісту, а лише видозмінюються отримуючи додаткову властивість. Більше того, значення цивільно-правового договору все більше зростає, так як він допомагає усувати прогалини у праві урегульовуючи ті суспільні відносини, які не врегульовані законодавством. Тенденція підвищення ролі договору просліджувалась і в XIX ст., так А.Фулльє, французький філософ, зазначав, що договір займає дев'ять десятих діючих кодексів, а коли-небудь йому будуть присвячені в кодексах всі статті від першої до останньої [1, с.105]

На мій погляд, доктор юридичних наук, професор Луць В.В. дуже вдало дає визначення договору: договором визнається угода двох чи більше осіб, яка спрямована на встановлення, зміну чи припинення цивільних правовідносин [6, с.19]

Цікавим є побудова Французького цивільного кодексу 1804р. Все, що стосується договорів міститься в третій книзі під назвою «Про різні способи якими набувається власність». Так, у ст.1101 Французького цивільного кодексу договором визнається угода, відповідно до якої одна особа або декілька осіб зобов'язуються перед іншою особою або перед декількома іншими особами дати що-небудь, зробити що-небудь або не робити чого-небудь. Як наслідок, відповідна стаття впливає з римського поняття зобов'язання. У подальшому та інших статтях терміни «договір» і «зобов'язання» використовуються як тотожні.

Якщо волевиявлення на укладення договору не засноване на імперативних вказівках, то такий договір є волонтарним. Обов'язковість договору свідчить, що його укладення є обов'язкове для однієї чи обох сторін внаслідок приписів чинного законодавства чи правового становища його сторони. Так, укладення договору банківського рахунку є обов'язковим як і для юридичної особи, так і для банківської установи, до якої юридична особа звернулась за укладенням такого договору. [2, с.267-268]

Слід зазначити, що у зміст договору, крім погоджених сторонами умов, входять і ті положення (умови), які приймаються ними як обов'язкові в силу чинного цивільного законодавства. Воля і волевиявлення учасників договору формуються насамперед під впливом приписів норм права, які містять абстрактну модель взаємовідносин сторін. Договір же є індивідуальним правовим актом, у якому абстрактна модель стосунків осіб, окреслена в

загальних рисах у законі, наповнюється конкретним змістом, набирає своєї «плоті та крові». Але в договорі немає потреби дублювати положення, які є загальними для цього виду договору і передбачені у відповідних нормативних актах (наприклад, щодо розмірів законної неустойки за порушення умов договору), оскільки сторони повинні керуватися ними незалежно від того, включені вони в договір чи ні. При визначенні окремих умов договору сторони можуть урахувати й взірцеві умови, вироблені практикою для договорів певного виду і опубліковані у пресі. [8, с.623-625]

Отже, взаємоузгодженість волі сторін правочину-договору є його обов'язковим елементом. Однак це аж ніяк не означає, що воля кожної зі сторін є тотожною за своїм змістом. У багатьох випадках автори звертали увагу, що воля сторін може не збігатися, а узгодженість у вигляді збігу самостійних воель контрагентів можлива тільки у договорах про спільну діяльність. [3, с.6] З такою точкою зору не можна повністю погодитись, оскільки збіг волі контрагентів не слід розуміти як повне спів падіння змісту волі кожної зі сторін. Під збігом воель необхідно розуміти внутрішнє сприйняття кожною зі сторін прагнення до виникнення у них відповідних прав і обов'язків за наявності у них навіть протилежних інтересів в укладенні договору, як це особливо рельєфно виявляється в договорі купівлі-продажу, у якому інтереси кожної зі сторін, як правило, протилежні, оскільки продавець прагне продати товар за вищу ціну, а покупець – сплатити за нього нижчу ціну. Однак у процесі узгодження умов договору і досягнення сторонами консенсусу, такий антагонізм інтересів набуває ознак внутрішньої воельової статистики і не реалізується надалі в динаміці воельвиявлення.

Дискусійною продовжує залишатися також проблема співвідношення значимості волі та воельвиявлення. З цього приводу дискусії зводяться в цілому до наступного. По-перше, у разі виникнення спору закон перевагу надає волі і аж ніяк не воельвиявленню. [5, с.569] По-друге, перевагу необхідно надавати прояву волі (тобто воельвиявленню). По-третє, в усіх випадках має бути єдність волі та її воельвиявлення [9, с.288-289.] Оцінюючи усі зазначені варіанти, безумовно, можна віднайти в них як позитивні, так і вразливі місця.

Так, перша позиція має під собою законодавчу основу, адже правочин-договір із пороками (вадами) волі незалежно від правомірності воельвиявлення може бути визнаний недійсним (наприклад, статті 229-233 ЦК України). Однак, такі наслідки настають лише у чітко визначених випадках, коли абсолютно однозначно встановлюються вади волі. Але в інших випадках досить важко виявити внутрішню воелью суб'єкта правочину, а відтак, при розгляді конкретних спорів між суб'єктами договірної зобов'язання необхідно керуватися презумпцією адекватності воельвиявлення внутрішній волі сторін.

Друга точка зору, яка надає перевагу воельвиявленню, має право на існування, але буде правильною лише до того часу, допоки не будуть наведені докази пороку (вад) волі.

Нарешті, не є абсолютно безспірною точка зору про єдність волі та волевиявлення, адже такий стан суб'єкта договору є, безумовно, бажаним, але насправді така єдність може бути і відсутня, але договір буде вважатися чинним, оскільки оспорювані правочини можуть визнаватися недійсними лише на вимогу його сторін чи інших уповноважених осіб (ч.3 ст. 215 ЦК України).

На наш погляд, недоцільно абсолютизувати ідею надання переваг чи то внутрішній волі особи чи її зовнішньому прояву, тобто відповідному волевиявленню, адже наявність пороків (вад) в одному з двох елементів може позначитися на дійсності договору чи на визначенні його правової природи. І практика це підтверджує. Наприклад, у Постанові Пленуму Верховного суду України від 28 квітня 1978 р. «Про судову практику в справах про визнання угод недійсними» зазначалося, що під істотною помилкою, яка, відповідно до ст.56 ЦК УРСР, може бути підставою для визнання угоди недійсною, слід розуміти таке неправильне сприйняття стороною в угоді суб'єкта, предмета чи інших істотних умов угоди, що вплинуло на її волевиявлення, за відсутності якого за обставинами справи можна вважати, що угода не була б укладена. [5]

Постановою Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 1992 р. Було відмовлено в позові про визнання на підставі ст. 57 ЦК недійсним договору дарування жилого будинку як укладеного у зв'язку зі збігом тяжких обставин, оскільки наявність таких обставин судом при перевірці обґрунтованості вимог не встановлена. [3, с.15-18] У цьому випадку було відмовлено у задоволенні позову у зв'язку з тим, що позивач не надав доказів пороку у формуванні волі дарувальника.

Таким чином, у всіх випадках суд брав до уваги наявність чи відсутність адекватної волі на укладення договору. Однак це аж ніяк не свідчить, що суди надавали при вирішенні справи переваги волі сторони чи її зовнішньому прояву. Водночас, не можна заперечувати іншого факту, що об'єктивне волевиявлення одержало у законодавстві значно ширше врегулювання. І це зрозуміло, адже волевиявлення має об'єктивне вираження в різних його проявах та формах при укладенні договору, його виконанні тощо. [3, с.19]

Однак особливий інтерес викликає зміст принципу свободи договору, запропонований А.В.Луць, яка вважає, що хоч ст. 627 Цивільного кодексу України названо «Свобода договору», проте в ній не повністю розкривається зміст договірної свободи в цивільному праві. Крім можливості вибору контрагента та визначення змісту договору, свобода договору включає також: а) вільний вияв волі особи на вступ у договірні відносини; б) свобода договору у виборі сторонами форм договору; в) право сторін укладати як договори, передбачені законом, так і договори, які законом не передбачені, але йому не суперечать; г) право сторін за своєю угодою змінювати, розривати або подовжувати дію укладеного ними договору; д) право визначати способи забезпечення договірних зобов'язань; е) право встановлювати форми (міри) відповідальності за порушення договірних зобов'язань тощо. Зазначені

аспекти договірної свободи закріплені іншими положеннями цивільного законодавства, але в узагальненому вигляді мають розкривати зміст поняття свободи договору. [7, с.7]

Лише на першій погляд можна вважати, що наявність у контрагентів є повна свобода у виборі умов договору, у формуванні прав і обов'язків, які становлять зміст договору. За ст.638 ЦК України договір вважається укладеним, якщо між сторонами в належній формі досягнуто згоду з усіх істотних умов договору. Такими є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови щодо яких за заявою хоча б однією зі сторін має бути досягнуто згоди. Таким чином, за цією статтею безпосередньо виділена одна істотна умова, обов'язкова для будь-якого договору, - умова про предмет. Інші істотні умови мають визначитися нормами ЦК, які регулюють окремі види договірних зобов'язань, спеціальними законами. Нарешті, такі умови можуть зумовлюватися правовою природою самого договору. Виявляється, що контрагенти вільні у виборі лише тих умов, які не входять до вищезазначених умов. Певною мірою можна погодитися з А.В.Луць, що проявом свободи договору є також надана сторонам можливість вносити до нього зміни, доповнення або розірвати договір за взаємною згодою. При цьому право на зміну чи розірвання договору є логічним продовженням свободи сторін на вступ у договірні відносини та визначення змісту договору. В основу цього висновку автор поклала твердження М.І.Брагінського про те, що «ті, хто володіє правом за власною волею укладати договір, повинні бути у принципі настільки ж вільними у питаннях про його розірвання або зміну окремих договірних умов». [4, с. 846] Безумовно, це справедливий і логічний висновок, але знову ж таки дія принципу свободи сторін на стадії виконання договору не є абстрактною, а її обсяг залежить від багатьох чинників, які зумовлюють необхідність встановлення певних обмежень у реалізації принципу свободи.

Свобода договору полягає передусім у вільному вияві волі сторін на вступ у договірні відносини. Волевиявлення учасників договору має складатися вільно, без жодного тиску з боку контрагента або інших осіб, і відповідно їхній внутрішній волі. Ця риса договірної свободи має особливо проявлятися в умовах ринкової економіки і відповідати ідеї вільних ринкових відносин. Звичайно, і в нинішніх умовах обов'язок певних суб'єктів укласти договір може впливати з актів державних органів, зокрема з державного замовлення або з добровільно прийнятого стороною зобов'язання, наприклад, із попереднього договору.

Проявом договірної свободи є право сторін обирати за своєю згодою форму договору, якщо тільки законом для окремих видів договорів не встановлена певна форма. У разі заперечення однією зі сторін самого факту вчинення договору або оспорювання окремих його частин сторони не мають права посилатися на свідчення свідків. Як наявність самого правочину, так і його

зміст можуть доводитися письмовими доказами або за допомогою засобів аудіо- та відеозапису. [8]

Основною будь-якого договору є домовленість, що заснована на волі сторін. Воля особи, її рішення вступити в договір, встановлення умов договору визначаються економічними, політичними, соціальними реаліями життя суспільства. Деякі дослідники вважають, що закон схиляється до переваги волі перед волевиявленням, інші схиляються до того, що закон визнає перевагу волевиявлення, треті переконані у рівності всіх названих елементів. Ми вважаємо, що в першу чергу погоджене волевиявлення є юридичним фактом, який тягне за собою виникнення, зміну чи припинення цивільних прав і обов'язків. Тому саме з моменту волевиявлення договір вважається укладеним. Незмінним залишається правило, згідно з яким воля в договорі повинна полягати у відповідності, а не однорідності волі сторін.

Договір формується на основі двох елементів: волі та волевиявлення. Основною проблемою є визначення ролі і значення кожного з цих елементів. Наприклад, Н.В. Рабінович, при дослідженні питання значення волі та волевиявлення в цивільному договорі, визначила три групи поглядів з цього приводу. Першу групу становлять вчені, які, опираючись на «теорію волі», стверджували, що у всіх випадках, якщо воля є визначеною, то у разі виникнення спору потрібно враховувати тільки волю. [10, с.8-9]

Вчені, які входять до другої групи, навпаки вважають за необхідне керуватися «волевиявленням», пояснюючи це тим, що воля не може мати змісту, якщо не була належним чином виражена.

Третя група вчених обмежувалась вказівкою на необхідність відповідності волевиявлення волі.

Сама Н.В.Рабінович прийшла до висновку, що обираючи між волею та волевиявленням, перевага все ж таки належить волі, а не волевиявленню.

На нашу думку, основу договорів складає воля. Договір вважається вольовим актом лише тому, що в ньому присутня воля.

Для цивільного обороту питання волевиявлення відіграє особливу роль. Справа в тому, що його учасники судять про волю потенційних контрагентів саме по волевиявленню і тільки після цього узгоджують власні дії. Таким чином, якщо суд при розгляді справи надає перевагу волевиявленню над волею, тоді дана позиція може призвести до небезпечної для цивільного обороту невизначеності: в кожному випадку, уклавши договір, до повного його припинення, сторона повинна остерігатися від контрагента вимоги про визнання договору недійсним, посилаючись на те, що «зробив не те, що хотів(хотів і міг зробити)». [4, с.168-186]

Р.О.Халфина виділила три основні групи випадків, в яких волевиявлення сторони або сторін може не відповідати їх волі: 1) сторони свідомо укладають договір, який не відповідає їх намірам; 2) одна із сторін укладає договір, який не відповідає її справжній волі, під впливом недобросовісного контрагента; 3) сторони або одна із сторін укладають договір внаслідок введення в оману.

На нашу думку, будь-яке рішення законодавця на користь волі чи волевиявлення є свого роду способом захисту відповідної сторони в договорі, чи то сторони з порочною волею чи її контрагента.

Висновок. Універсальність договору обумовлена його сутністю, яка полягає в тому, що в основі договору як правового явища лежить сукупність волевиявлення його сторін, реалізована у взаємній домовленості з метою реалізації власних інтересів. Договір є одним із правових засобів, в рамках якого інтерес кожної сторони, в принципі, може бути задоволеним лише через задоволення інтересу іншої сторони. Це породжує загальний інтерес сторін до укладення договору та його належного виконання. Тому саме договір, заснований на взаємній зацікавленості сторін, здатен забезпечити таку організацію, порядок і стабільність в економічному обороті, яких неможливо досягнути за допомогою найжорсткіших адміністративно-правових засобів.

1. Азарков М.М. «Обязательство по советскому гражданскому праву» М., Юриздат, 1940. С.105
2. Актуальні проблеми цивільного права та процесу: матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяч. Н.С.Червено 12.02.2010р./Одес.нац.юрид.акад.- О.:Фенікс, 2010.-278с. с.267-268
3. Бервено С.М. Проблеми договірного права України.-К.:Юрінком Інтер.С.388 ,с.6
4. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Общие положения. – М.: Статут, 2009. – С.846
5. Поффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права».- С.569
6. «Зобов'язальне право» під редакцією доктора юридичних наук, професора Дзери О.В., К., Юрінком, 1998, С.19
7. Луць А.В.Свобода договору в цивільному праві. – К.:Школа, 2004. – С.47
8. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання п'яте, перероблене та доповнене// За заг. ред. Е.О. Харитонов, Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 1208 с.
9. Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А.-Гражданское право.-К.:А.С.К, 2011.-С.288-289
10. Шахматов В.П. Основные проблемы теории сделок по советскому гражданскому праву. Автореферат кандидатской диссертации. Свердловск, 1951. С.8-9

Ставніча І.М. Відповідність внутрішньої волі та волевиявлення учасників при укладенні договору

В даній статті висвітлюється проблема співвідношення та відповідності волі та волевиявлення учасників договору. Особлива увага присвячена договору як універсального засобу досягнення власних інтересів при взаємному волевиявленні сторін.

Ключові слова: договір, волевиявлення сторін, внутрішня воля, свобода договору.

Ставніча И.М. Соответствие внутренней воли и волеизъявления участников при заключении договора

В данной статье освещается проблема соотношения и соответствия воли и волеизъявления участников договора. Особое внимание посвящено договору как универсального средства

достижения собственных интересов при взаимном волеизъявлении сторон.

Ключевые слова: договор, волеизъявление сторон, внутренняя свобода, свобода договора.

Stavnycha I.M Compliance with the internal will and the will of the participants at the conclusion of the contract

In this article the problem of correlation and correspondence will and the will of parties to the treaty. Special attention is devoted to the contract as a universal means of promoting their own interests in the mutual will of the parties.

Keywords: agreement, the parties will, inner freedom, freedom of contract.

Стефанів Н.С.

ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ВИКРАДЕННЯ ДІТЕЙ З ТОЧКИ ЗОРУ СУДДІВ УКРАЇНИ

УДК 343.626

Постановка проблеми. У сучасному світі розлучення дитини з одним із батьків або іншими родичами може відбутися не просто в наслідок переїзду в інше місто, регіон, а взагалі – в іншу країну. Однак, незважаючи на це дитина має право спілкуватися з батьками, іншими особами, з якими існують сімейні зв'язки або навіть психологічні та духовні, якщо відповідне законодавство передбачає такі можливості. Збільшується кількість випадків, коли існує загроза, що у випадку транскордонного контакту (коли матиме місце виїзд дитини за кордон) дитина не повернеться до місця постійного проживання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти застосування Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей розглядалися Н.І. Карпачовою, В.М. Колісниченком, О.В. Лавриновичем та іншими.

Виклад основного матеріалу. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей [1] (далі - Конвенція) підписана державами-учасниками 25 жовтня 1980 року. Україна приєдналася до цієї Конвенції 1 січня 2006 року, а чинності Конвенція набула 1 вересня 2006 року.

Слід зазначити, що для України Стороною Конвенції вважається тільки та держава, яка визнала приєднання України до Конвенції або приєднання якої до Конвенції визнано Україною.

Конвенція створює процедуру для забезпечення повернення дітей, яких незаконно вивозять або утримують до країни постійного місця проживання і є найпоширенішим міжнародним інструментом у цій сфері, адже число країн-учасниць неухильно зростає.

Назва Конвенції може ввести декого в оману, насправді вона має справу тільки з юрисдикцією в ході транскордонних спорів, Конвенція в основному